

VILLANY *hárfa*

liturgia gitárral

FÓRUM

FÓRUM címmel új rovatot nyitunk, mivel a közelmúltban igen sok visszhang érkezett a *Távlatok*ban megjelent következő három írásra: Czigány György *Lehet-e szent, ami rossz?* c. vitaindító reflexiója a templomi gitárzenéről; Mészáros István visszapillantása a magyarországi egyház elmúlt negyven évére; Lénárd Ödön kritikája Kamarás István *Júdások vagy Péterek?* c. a pályamódosító papokkal foglalkozó „religiográfiájáról”.

[...]

Szent Ignác figyelmeztetését idézzük a *lelkigyakorlatos-könyv* elejéről (22. pont): „Eleve feltételeznünk kell, hogy minden jó kereszténynek készebbnek kell lennie arra, hogy felebarátja állítását megmentse, semhogy elítélje. Ha nem tudja azt megmenteni, kérdezze meg őt magát, hogyan érti állítását. Ha helytelenül, javítsa ki őt szeretettel. Ha pedig ez nem elég, használjon fel minden alkalmas eszközt, hogy felebarátja helyes értelmet adjon annak, és megmeneküljön [ti. a tévedéstől].” Ismeretes, hogy Szent Ignácnak is volt ügye az inkvizícióval, tehát részben cenzorainak is szólt ez a figyelmeztetés. De ma is érvényes, valamennyiünk számára helyes vezérelv. Ilyen szellemben tesszük közzé a jelzett eszmecsereket, visszhangokat.

Szerkesztőség

III. „LEHET-E SZENT, AMI ROSSZ?”

pap hozzászóló **LEHET-E SZENT, AMI NEM IGAZ?**

Szomorú jelenségnek vagyunk tanúi mostanában. Úgy tűnik, hogy az Egyházon belül is ellenségekké váltak a régi harcostársak. Azok az „orgonabarátok” és „gitárzenészek”, akik a diktatúra idején együtt küzdöttek Istenért és az Egyházért, most hadban állnak egymással. Pontosabban: a művészi zene kedvelői hadat üzentek a „pengetőknek”. Egyre több komolyzenész érez elhivatottságot arra, hogy megvédje az Egyházat azok ellen, akik pár éve még kockázatot vállaltak, sőt üldözést is szenvedtek az Egyházért. Nem kevesebbet kellene megérteniük a gitárkedvelőknek, mint azt, hogy eljárt fölöttük az idő, és a művészi zene szolgálatára hivatott Anyaszentegyház ma már csak tehernek érzi őket, mint nagykorúvá vált gyermek a kiöregedett szülőket.

Nincs jogom arra, hogy az így gondolkodó komolyzenészek fölött ítélkezem, ők biztosan meg vannak győződve arról, hogy Istennek tetsző dolgot cselekszenek, amikor keresztes háborút hirdetnek a „dilettáns gitárzene” ellen. Én mégis szeretném szerény erőmmel védelmembe venni a művészi zene ellenségeivé kikiáltott pengetőket, előre is elnézést kérve Czigány Györgytől és mindazoktól, akik soraimat sértőnek érzik.

Először is szeretném leszögezni, hogy szeretem (10 éven át énekeltem is) a gregoriánt. Szeretem az ún. klasszikus zenét is, több mint 500 ilyen felvételem van Machaut-tól Szokolayig, és ezeket mind végig is hallgattam. „Anyám méhétől fogva” szeretem és szívesen énekelem a magyar vallásos népdalokat is. Szomorú lennék, ha a gitárzene bármelyik fenti műfaj felett „győzelmet aratna”.

Ugyanakkor nagyon szomorú lennék, ha a gitáros zenét végérvényesen száműznék az Egyházból. Meg kell vallanom, hogy azok közé a műveletlenek közé tartozom, akik „még szépnek is hallják” a gitáros szerzeményeket, bár kétségkívül nem mindegyiket. A szentatyá által is hallgatott Gen rosso néhány dala (Talita kum, L'amico gen), a 17 éve Párizsban hallott taizéi Cantate, Cantate Domino, vagy a Sass Szilvia által énekelt (Wolf-Fülöp-féle) Ave Maria legkedvesebb zenei élményeim közé tartozik. És majdnem 26 éves papi életem legszebb miséit a szombathelyi kórházban mondtam el szolid gitárkísérettel...

Ismereteim kétségkívül rendkívül felszínesek a gitárzene területén, de azért meg tudom különböztetni a Gen rosso dalokat a taizéiektől, Sillye Jenő szerzeményeit a Continental Singers, a jezsuita Duval atya vagy a dominikána Sourire nővér kompozícióitól. Ismerem gitáros dalokat a Superstarból, Zefirelli Naptestvér, holdnővér című filmjéből, sőt felismerem az izraeli himnusz gitáros változatát is. Meg tudom különböztetni a magyaros dallamokat (Megkötöm magamat, Imre, Margit) a néger spirituáléktól (Kész az én szívem, Kegyelmed, ó Jézus), valamint a héber stílusú (Halld, Izrael, Héber tánc) vagy éppen gregorián ihletésű daloktól (Üdvözlégy, Mária, számos taizéi szerzemény). Világi slágerre viszont csak egyetlen egyre ismertem rá, Lourdes-ban az El Condor Pasa című dalra, de később megtudtam, hogy ez maga is egy dél-amerikai népdal feldolgozása volt.

De vajon mire gondol Czigány György, amikor nemes egyszerűséggel csak „gitárzenéről” beszél, mint „lapos, giccses slágerfordulatok, zenei közhelyek, unalmas monotóniák” gyűjteményéről, „dilettáns rögtönzésekről”, „rossz értelemben vett vidéki presszók” zenéjéről?

Minden tisztelet adassék meg Szent X. Piusz pápa 90 éves Motu propriojának, amelyben szabályozta az egyházi zenét. Amikor azonban egy speciális törvényt magyarázni és alkalmazni akarunk, nem függetleníthetjük magunkat a legfőbb törvénytől, a méltányosságtól és a szeretettől. Különben úgy járunk, mint azok az írástudók és farizeusok, akik „tizedet adtak mentából, kaporból és köményből”, de elhanyagolták azt, ami a legfontosabb a törvényben, az igazságosságot és az irgalmat (vö. Mt 23,23).

Az egyházon belüli vitás kérdések megoldásának módjával kapcsolatban tudomásom szerint a II. vatikáni zsinat mondta ki az utolsó szót, amikor a hitviták helyett a párbeszédet ajánlotta: „...mindenekelőtt az szükséges, hogy – minden jogos különbség elismerése mellett – fokozzuk az Egyházon belül a kölcsönös megbecsülést, tiszteletet és egyetértést: így kezdődhet el az egyre termékenyebb párbeszéd azok között, akik Isten egyetlen népét alkotják, akár lelkipásztorok, akár egyéb keresztény hívők” (Az Egyház a mai világban, 92). – Maga a Távlatok is – a 9. szám vezércikke szerint – „a széles körű párbeszéd szellemében” nyitotta meg Kultúra és élet című rovatát.

Nos, Czigány György cikke mégsem a párbeszéd igényével íródott, ő nem saját meggyőződését teszi közzé, megengedve mások számára más meggyőződést is, hanem egyszerűen kinyilatkoztat végső igazságokat – primitívnek, dilettánsnak, műveletlennek minősítve mindenkit, aki nem fogadja el az ő sommás ítéleteit.

A cikk a hitviták szellemét idézi, nem a párbeszédét. Hitvitát folytatni azonban – hogy a szerző szavaival éljek – életveszélyes dolog. Nem csupán azért, mert a vitatkozás igazában sohasem volt időszerű, hanem azért is, mert ha a vitatkozó nem rendelkezik megfelelő logikai készséggel, akkor nem képes érvelni és bizonyítani, legfeljebb vádaskodni. Mint ahogy teszi ezt – minden jó szándéka ellenére – Czigány György is.

Egy vitában például nem tehetjük meg azt, hogy „elmondhatatlan belső evidenciákra” hivatkozva felmentjük magunkat még az eszmei mondanivaló megfogalmazásának kötelezettsége alól is, ugyanakkor mások műveitől számon kérjük még a tartalom és a forma egységét is. – Aki nem rendelkezik a különbségtétel (distinctio) és a tiszta fogalom (notio clara) alkotásának képességével, aki hajlamos a bonyolult valóságok leegyszerűsítésére, a téves általánosításokra, az ne kezdeményezzen hitvitát. Aki pedig nem látja tisztán az összefüggéseket, az ne vonjon le messzemenő következtetéseket.

Ahhoz, hogy valaki érdemben nyilatkozthassak az egyházművészetről – és ezen belül az egyházi zenéről – , először is tisztán kell látnia az Egyház és a művészet kapcsolatát. Meg kell értenie, hogy az Egyházat nem lehet lefokozni sem „régizene-együttesé”, sem „művészetkedvelők baráti körévé”. Az Egyház számára nem az emberi ízlés vagy okoskodás a mérvadó, hanem Isten akarata. Isten pedig, aki – a művelt görög filozófusok nem kis megütközésére – valóságos emberi testben jött közénk, néha abban találja kedvét, hogy „balgaságnak tűnő igehirdetéssel üdvöztse a hívőket” (1Kor 1,21), máskor pedig úgy rendelkezik, hogy egy értéktelen Mária-szobor könnyezzék értünk, és vonzza magához a hívek ezreit. Isten szemében nem a tehetség, nem is emberi művészet a legfőbb érték, hanem a hit és a szeretet. Ezek az erények pedig néha a legbálgábbnak tűnő, „képtelen prozódiai ügyetlenségekkel terhelt” szövegeken és

zenéken keresztül is testet öltenek, máskor a legművészbibbnek hitt alkotásokból is hiányzanak. Tény az, hogy Jeremiás viszonylag egyszerű stílusa éppúgy próféciát, isteni üzenetet hordoz, mint a ragyogó tollú Izajásé. A csupa mellérendelő összetételt alkalmazó Márk könyve éppúgy evangélium, mint a klasszikus stílust is ismerő Lukácsé.

Mindezek fenntartása és hangoztatása mellett készséggel elismerem, hogy a művészetnek fontos szerepe van a hit továbbadásában. De csak szolgaszerepe! A művészet fontos eszköz, amelyet az Egyház megbecsül, de sohasem bálványoz, sohasem állítja azt a cél, vagyis a hit, a szeretet és többi erény helyébe.

De vajon igaza van-e Czigány Györgynek, amikor pusztán a művészet magaslatáról – vagy vélt magaslatáról – szemléli a gitáros zene értékét és szerepét?

Nekem az a véleményem, hogy nincs igaza. Egy szerteágazó zenei irányzatról, felszínes benyomások alapján, sommás ítéletet alkotni: ez mindig a tévedés veszélyét hordozza magában. Annak ellenére, hogy a „gitárzenéről” minden állítását megfellebbezhetetlen igazsággként mondja ki, írása – legjobb esetben is – csak féligazságokat tartalmaz.

Nincs igaza akkor, amikor „a szavak fölösleges ismételtetését” ostromozza. Először is: a legtöbb gitáros dalban nem szerepelnek feltűnő ismételtetések. Ilyenek elsősorban a taizéi dalokban fordulnak elő – érthető okokból. (A soknyelvű társaság rövid, ismételtető refrének segítségével tud bekapcsolódni a közös énekbe.) Másodszor a vallásos szövegek ismétlése csak a beavatatlan számára unalmas és „felesleges”. Ha végigimádkozzuk a dicsőséges szentolvasót, 53-szor ismétljük el az Üdvözlégy Máriát anélkül, hogy fölöslegesnek találnánk. Lourdes-ban vagy Fatimában egy-egy estén százszor is elénekli a tömeg az Ave Mariát, és ezt csak éretlen és frivol emberek találják nevetségesnek.

Nem igaz az, hogy a gitáros dalok dallamai nem többek „lapos, giccses slágerfordulatoknál, zenei monotóniáknál”. Sem a taizéi, sem a Gen rosso-féle dalokban, sem Sillye Jenő Kis Hercegében vagy keresztútjában nincsenek giccses slágerfordulatok. Hol vannak „slágerfordulatok” a Halld, Izraelben, vagy Az Úr nékem pásztorom című dalban? Az taizéi dalokat vagy mondjuk Soeur Sourire Dominique című dalát vajon miért vették fel komolyzenei együttesek is a repertoárjukba? Mert laposak, giccsesek, dilettantizmust sugárzó szerzemények?

Nem igaz az, hogy a gitáros dalokat „képtelen prozódiai ügyetlenségek” teszik mulatságossá. Kétségtelen, hogy prozódiai ügyetlenségekkel gyakran találkozunk. Ezeket azonban csak az találja mulatságosnak, aki eleve mulatni akar rajtuk. – Mivel a gitáros dalok jó részének – anyagi és politikai okok miatt – a mai napig nem jelent meg hiteles, „kritikai kiadása”, az ítélezésben nem árt óvatosnak lenni. Egy gyenge kántor előadásában a legszebb népének is hibákkal terheltté, „mulatságossá” válhat. Nem beszélve arról, hogy dogmatikai, stilisztikai és prozódiai „képtelenség” bizony számos népénekünkben is előfordul. Ilyen irányú problémáktól nem mentesek még a legkiválóbb szakemberek által összeállított liturgikus szövegek és dallamok sem. – Ami pedig a szövegek tartalmát illeti – mert azért egy vallásos dal szövegében a mondanivaló sem lényegtelen –, a gitáros dalok elérik, sőt egy-két vonatkozásban felül is múlják a népénekeket. Biblikusabbak, mint a népénekek szövegei, az Istent dicsérő és hálaadó dalok pedig szerencsésen pótolják népénekeink ilyen irányú, viszonylagos szegényességét. Helyet kapnak át nem írt liturgikus szövegek (az átírásokat én sem helyeslem!), továbbá olyan igényes szövegek is, mint Sík Sándor, Juhász Gyula versei vagy II. János Pál pápa gondolatai. Elfogultságra vagy tájékozatlanságra vall, ha valaki a gitáros dalokat értékelve ilyesmit észre sem vesz.

Az is csak féligazság, hogy „a gitárzene elhallgattatja az orgonát.” Bocsánatot kérek, de nekem itt a „keresztény kurzusról”, „az Egyház nyomulásáról” szóló demagóg szövegek jutnak eszembe. Nem hiszem, hogy sok olyan templom van, ahol a gitár tényleg elhallgattatta az orgonát. A legtöbb templomban egyáltalán nincs gitár. Ahol pedig van, többnyire egyszer szólal meg. – A templomban, ahol én misézem, havonta egy (szombat esti) gitáros misét mondunk, több mint 100 orgonás, népénekes mise mellett. Természetesen ott is elhangzott a vád: „ti elhallgattatjátok az orgonát!”

Az sem igaz, hogy a gitáros zene „megfosztja ifjú művelőit az igazi zene élményétől”. Az általam ismert gitáros fiúk és lányok gyönyörűen és szívesen éneklnek a népénekeket, sőt zsolnároznak is – klasszikus stílusban. Ismerek olyan templomot, ahol ők éneklnek a húsvéti örömeiket – hibátlanul. Vannak köztük zeneművészeti főiskolások, sőt főiskolát végzetek is. Egyikük például a Bécsi Zeneakadémián tanul, és Placido Domingónak is hegedült már. Őket nem fosztotta meg a gitáros zene a többi zenei műfaj élvezetétől, ők nem dilettánsok! – Akik pedig tényleg dilettánsok, azokat hogyan akarja Czigány György

„átigazítani” a „jó zene” művelőivé? És miféle „tapintattal”? Azzal a tapintattal, amely azonnal ráüti a dilettantizmus, a primitívség és az ízléstelenség bélyegét mindazokra, akik gitárt vesznek a kezükbe?

Az az állítás pedig, hogy a templomi gitáros zene azonos „a rossz értelemben vett vidéki presszók” zenéjével, inkább a cinizmus határát súrolja, mintsem a tapintatét. Igaz, nem járok (rossz értelemben vett) vidéki presszóba, de nem hiszem, hogy azokban Taizét vagy Sillye Keresztútját idéző zene szólna. De ha igen, akkor mit játszanak a (jó értelemben vett) városi presszóban? És mit játszanak Czigány György munkahelyének, a Magyar Televízióknak könnyűzenei műsoraiban? Azt hinné az ember, hogy a szférák zenéjét... Sajnos, le kell szállnunk mégis a földre, mert én egyik nap Madonna, másik nap a Pa-Dö-Dö, harmadnap pedig Lagzi Lajcsi parázna dalait vélem hallani. Pár hete pedig azt énekelte egy ifjú: „Mit csináljak veled? Lapos vassal szétverem a fejed!” Ismétlem: ez a nóta nem egy (rossz értelemben vett) vidéki presszóban hangzott el, hanem a Magyar Televízióban; és mégis: merné-e valaki egy szintre helyezni az Ubi caritas et amor kezdetű énekkel, vagy pl. azzal a dallal, amely Lisieux-i Szent Teréz leveléből született: Anyámnak, az Egyháznak szívében szeretet leszek.

Ugyanakkor azt sem állíthatjuk, hogy „a dilettánsnak mondott gitárzene toronymagasan felülmúlja a tévé könnyűzenéjét”, mert hiszen a tévé sem csak ilyen dalokat játszik; ugyanakkor a templomi gitáros dalok közül sem mindegyik éri el az Ubi caritas színvonalát. Kell tudnunk különböztetni!

Befejezésül csak azt kérdezzük meg: valóban érvényes-e a templomi „gitárzenére” a „dilettáns rögtönzés” minősítés? Ha igazságosak akarunk lenni, el kell ismernünk: bizony érvényes néha. De nem mindenhol és mindenkor. Mint ahogy az is csak részben igaz, hogy „a falusi kántorok éneke nem éri el a kívánt színvonalat”. És mint ahogy Czigány György cikke is csak részben nevezhető rosszul sikerült rögtönzésnek, csak részben tükrözi a hitviták szellemét, a régen idejémtúlt, a rossz értelemben vett hitvitákét.

*

Lukács Mária **MIÉRT NE LENNE SZENTZENE?**

Nem kis megdöbbenéssel olvastam a Távlatok ez évi első számában a Czigány Györgytől származó „Lehet-e szent, ami rossz?” című cikket. A téma nem új, hiszen időről időre más katolikus sajtótermékben is megjelent hasonló stílusú durva kirohanás a gitáros zene ellen; de idáig a Szolgálat, illetve a Távlatok az ilyen jellegű, kereszténynek egyáltalán nem nevezhető hangvételtől távol tartotta magát.

A szerző, miután a cikk első részében kellőképpen felmagasztalja az általa „szentnek” nevezett zene képviselőit, olyan kijelentéseket tesz, amelyek egyszerűen valótlanok. Néhány gondolatot fűznék ezekhez.

Állítása szerint a gitárzene elhallgattatja az orgonát és népéneket. Maradjunk a számszerű tényéknél. Városunkban 20 éve játszom barátaimmal rendszeresen gitáron, hetente egy vasárnapi misén. Templomunkban minimálisan 12 hétköznapi és 5 vasárnapi mise van, valamennyin orgona és népének. Ha pusztán a számokat nézzük, látható, hogy senkit és semmit nem hallgattattunk el. Más templomokban is hasonló a helyzet, hiszen mi sem a zenéből élünk, van más foglalkozásunk, csupán szolgálni szeretnénk a saját pénzünkön vásárolt hangszereken, hozzáadva időnket és szeretetünket. A „szent” és a „rossz” szerző által kisarkított szembeállítás idegen a hívóktól; templomunkban egyformán telt házat hoz az egyházzenei kórustalálkozó és a gitáros mise, zömében hasonló résztvevőkkel. Biztos vagyok benne, hogy nem azért jönnek, hogy a szerző által meghatározott címkét bármelyikre ráragasszák. Egyébként a gitárosok tagjai az énekkarnak, van, aki az énekes népi passióban évek óta stabil tag; tehát semmiféle „tapintatos átigazításra” nincs szükség, ezt már maguk is megtették.

A misetételek átírása, fölösleges ismételtetése, variálása, ahogy a szerző írja, egyetlen énekünkben sem történik. Ez olyan abszurd állítás, amire több szót nem is érdemes fecsérelni. Bátorkodom viszont megjegyezni, hogy a teológia levelező tagozatát elvégezve, némi ilyen irányú ismeretre is szert tettem; természetesen nem olyan céllal tanultam, hogy a gitárzene ideológiai megalapozására törekedjem. Nos, a népénekekben nagyon sok olyan szöveget lehet találni, amely teológiailag megtámadható; mégsem

emlékszem egyetlen olyan esetre sem, hogy a gitárzenét különböző ürügyekkel támadók közül egyik is felemelte volna szavát ezek ellen.

A szerző szerint felelősség terheli azokat az egyháziakat, is, akik a hatvanas évektől a fiatalokat ilyen olcsó eszközökkel próbálták az oltár köré vonzani. Szűkebb és tágabb környezetben is megtapasztaltam ezen papok kálváriáját, nemcsak a sorozatos rendőrségi zaklatások, de az egyházi előjárók elmarasztalása miatt is, amellyel a legenyhébb esetben az örökös áthelyezésekkel próbálták munkájukat lehetetlenné tenni. Tisztelet és megbecsülés mindazoknak, akik sokat kockáztatva próbálták megmenteni a magyar ifjúság 1-2 %-át, és azt meg is tették; ne merje őket senki utólag bántani. Azokat kellene felelősségre vonni, és ennek ideje is volna, akik zaklatásukban közreműködtek.

Hosszan lehetne elemezni a cikkben felsorolt vádak: alacsony zenei műveltség, giccses slágerfordulatok, zenei közhelyek, dilettáns gitárzene, tenyészik, ami primitív (mint valami penészgomba), prozódia, vidéki presszóba illő sláger-kísérlet (természetesen vidéken kizárólag félművelt, buta emberek élnek), ügyetlenségek, amelyek mulatságossá teszik a gitárzenét. Ha nem látnám, hogy egy katolikus folyóirat van a kezemben, azt hinném, tévedésből egy ma oly szép számmal megjelenő bulvárlapot olvasok.

A cikk utolsó szakasza végül is kategorikusan összegez: meghatározza, mi az igazi szent zene, és a rossz, az idejétmúlt dilettáns gitárzene. Tegnap olvastam egy egyházzenei konferenciáról tudósítást az Új Emberben. Az egyik felszólaló elmondja, hogy a zenei viták helye nem a sajtóban való vádaskodás, hanem a megbeszélés az érintettek között. Annak ellenére, hogy a jelzett személy ugyancsak tett már közzé a sajtóban gitárzenét elítélő nyilatkozatot, tökéletesen egyetértek a véleményével. Ne a sajtóban vagdaljuk egymás fejének az alaptalan vádak, különösen ne a katolikus sajtóban. Én azonban tovább mennék. Szerencsére elmúlt az az idő, amikor a társadalomban néhány ember meghatározta, mi a szép, és a többieknek azt kellett szépnek tartani. A döntést bízuk a hívőkre; eléggé felnőttek már ahhoz, hogy legyen véleményük. Egyetlen zenei irányzatot sem gátol senki, hogy egy adott helyen bemutassa, amit tud, és az ilyen irányú igényeket rendszeresen kielégítse. Hangsúlyozom, a rendszerességről van szó, tehát nem egy-egy ünnepi alkalomhoz kötött fellépésről. Ha a gitárzene olyan rossz, ahogy a szerző leírja, akkor a hívek ezekről elmaradnak, a templom kiürül azon a misén, és arra mennek el, amelyet „szépnek” találnak. Bízást állíthatom, hogy amennyiben ez következik be, lesz annyi önkritikánk magunktól is, hogy abbahagyjuk a gitározást. Nos, egyelőre ez a veszély nem fenyeget.

Nem számítok arra, hogy akik idáig is durva jelzőkkel illették a gitáros zenét, változtatnának álláspontjukon; azt azonban kérhetem, és joggal el is várhatom, hogy hagyjanak minket a lelkiismeretünk szerint szolgálni azzal, amit tudunk, amire képesek vagyunk.

*

Ichnád Sándor **LEHET-E SZENT, AMIT ISTEN AZZÁ TETT?**

A zsidóság történelmének – az Ószövetségnek – lapjait forgatva igen gyakran találkozunk az Istenétől elfordult néppel és az emiatt hozzájuk küldött prófétákkal. Gondoljunk Mózes népére, akik aranyborjút öntöttek, vagy Ninive lakóira, akikhez Jónásnak kellett elmennie – hogy csak két példát említsünk. Jézus kortársai közül maga emelte ki az írástudókat és a farizeusokat. Ahogy ő beszél róluk: „Jaj nektek írástudók és farizeusok! Bezárjátok a mennyek országát az emberek előtt. Magatok nem mentek be, s akik be szeretnének jutni, azokat nem engeditek be.” (Mt 23,13) Legnagyobb fájdalom, hogy Krisztus után mind a mai napig sem szűnt meg az elfordulás, és így időről időre feltűnnek Isten által hozzánk küldött próféták. Az egyik legkiemelkedőbb volt a XII–XIII. század fordulóján Ferenc testvér, aki kora kirívó istentelenségeire mutatott rá.

Egy ilyen jellegű elfordulás következett be a második világháború után, amikor „rendeződtek” a politikai viszonyok, és viszonylagos egyensúly állt be. Ez a jóléti társadalmak megjelenését és a technika ugrásszerű fejlődését idézte elő. A katolikus egyházra is rányomta bélyegét ez a korszak. A jólét, a technika teremtette kényelem elfordította az embereket a hittől, Istentől. Az egyház tagjai, a hívők is elkényelmesedtek. Lelki értelemben sokak számára „kihűlt” a vallásos élet.

Ez az általános jelenség megmutatkozott az egyház zenei életében is. Az énekelt imádságok csak eldalolt versekké váltak. A kántorok nagy része a templomot csak munkahelynek tekintette. Az egyházközségek egy részében még ma is olyan kántorok tevékenykednek, akik finoman szólva sem teljesítik a vallási minimumot. Szentségekkel nem élnek. A kapcsolatuk az Istennel nulla.

Ezt a visszás helyzetet ismerte fel néhány fiatal, akik a hatvanas években gitárt vettek a kezükbe. Céljuk nem az volt, hogy kivegyék a munkát a hagyományos értelemben vett kántorok kezéből. Hiszen mielőtt saját dalokat kezdtek énekelni, maguk is hagyományos templomi kórusokban énekeltek. Amit tettek, azt – ellentétben a hivatalos zenészek többségével – nem munkának, hanem küldetésnek tekintették. Amit akartak, csak annyi, hogy visszakapja az egyházi zene az őt megillető helyet: újra imádsággá váljon az imádság. Ne csak „eldarált” éneksorozat legyen a szentmise, hanem egy átélt, szívből és lélekből fakadó istenélmény énekesek és hívek számára.

Ahogy Szent Ferencet, ezeket a fiatalokat sem értette meg koruk. Nem látták tisztán, és nem fogadták el, hogy nem a régi, évszázados értékeket elsöpörni, hanem jobbra tenni akarják. Nem az ősi zene helyett, hanem mellette akarnak újat hozni. A meg nem értettség odáig fajult, hogy üldözték, és megpróbálták csírájában elfojtani az egész jelenséget. Úgy látszik, e kor bölcsessége meg sem közelítette Gamálielét (ApCsel 6,38-39): „...mondom nektek, hagyjátok békén ezeket az embereket... Ha ez az elgondolás vagy mozgalom emberektől származik, magától felbomlik. De ha Istentől származik, nem tudjátok szétosztatni őket, és úgy látszana, mintha Istennel szállnátok szembe.”

A kezdet kezdetén, éppen azért, mert a hiányt vették észre, a hangsúly természetesen az énekek imádság voltára helyeződött. Az évek azonban változást hoztak. A hétköznapi templomi gyakorlatban és a katolikus sajtóban – ez utóbbiban, sajnos, minősíthetetlen stílusban – már 7–8 évvel ezelőtt kritikák érték a gitáros énekkarokat és az általuk énekelt dalokat. A kritikák egy része – amivel nem tudtak mit kezdeni a gitárosok – abból fakadt, hogy a klasszikus zene szabályaiból és nem a gitáros zene sajátosságaiból kiindulva ítélték meg e stílust. Hozzá kell tenni, hogy a klasszikus zene szabályait leíró alapmű 1952-ből származik, tehát jóval a templomi gitározás hazai megjelenése és elterjedése előtt készült. (Dr. Keszler Lőrinc: Összhangzattan.) Napjainkra a dalokat író zenészek – egyrészt az elődök évtizedes tapasztalatainak, másrészt a zenei képzettségnek köszönhetően – a gitáros zene szabályait követő dalokat írnak. Talán, ha a kezdetekkor megfelelő támogatást és nem visszautasítást kaptak volna e fiatalok, ma már előbbre tarthatnának.

Egészen a közelmúltig nem volt megfelelő képzési lehetőség gitáros templomi kórusok és énekkarvezetők számára. Nem volt hova fordulniuk a dalszerzőknek, zenészeknek, énekeseknek. Egyénileg az esetek többségében elutasítást kaptak, intézményesen pedig csak a hagyományos, orgonacentrikus kántorképzés keretei álltak rendelkezésre. Elvárták tőlük a színvonalas zenélést, viszont szakmai, anyagi támogatást nem kaptak. Ma ez már a múlté. Van több hivatalosan – államilag és egyházilag is – elismert magánkezdeményezés, amely ezt a munkát kívánja támogatni, segítséget nyújtva a szükséges és megfelelő ismeretanyag megszerzésére. Rendelkezésre állnak képzett, hozzáértő zenészek, akik a dalok tökéletesítésében nyújtanak segítséget.

Nem állíthatjuk természetesen, hogy ezzel megszűnt minden probléma. Az elkövetkező évek és a szakértelem azonban segítenek kicsiszolni az énekeket. Itt kell emlékeztetni a Szent vagy, Uram! énekgyűjteményre, amelynek átdolgozása Éneklő Egyház címen a közelmúltban jelent meg. Ha nem szégyen ez az átdolgozás, javítás, akkor azt hiszem, a gitárosoknak sincs mit szégyellniük...

Nagy tévedés azt gondolni, hogy a gitározás elvonja a fiatalokat a „népénekléstől”. Ma már a templomok zömében, ahol gitározás folyik, a dalszövegek ki vannak vetítve. A fiatalok a mise kezdete előtt néhány perccel kiállnak, hogy megtanítsák az énekeket, közös éneklésre buzdítva. Ez pedig nem más, mint szó szerint vett „népének”. Hány templomban teszik ezt meg a kántorok vagy a gregorián kórusok...!?

Csak remélni lehet, hogy az egyházi zene hivatalos képviselői lassan ráébrednek: szükség van az énekesekre, zenészekre mindenütt. Legyen az gitáros vagy orgonás, kürtös vagy hegedűs, szoprán vagy tenor hangú... Avval, hogy a lehetőségek megnyíltak a vallás és az egyház előtt, megnövekedett az elvégzendő munka is. Jó lenne, ha nem az egymásra mutogatás, hanem az egymás hiányosságainak közös kijavítása lenne a cél. Legyen az klasszikus vagy modern zene.

A már említett, 7-8 éve egy katolikus hetilapban megjelent cikksorozat igen nagy botrányt okozott. Ugyanez történt néhány éve egy másik – szintén katolikus – újság hasábjain. Ez pedig nem tett jót sem az egyik, sem a másik félnek. Szeretném remélni, hogy a Czigány György által írt cikket várhatóan követő vitasorozat nem az előző kettő példáját követi. Hasznosabb lenne, ha közös munkával a helyzet

visszásságaira keresnénk meg a megoldást. Mind a gitározáson, mind pedig a hagyományos éneklésen belül.

Köszönet jár Czigány Györgynek, hogy fölvetette újra e problémát. Amit leírt, már nyolc éve is szinte szó szerint így jelent meg, és már akkor is idejétmúlt volt. Így, gondolom, e cikk megírására az indíthatta, hogy segítsen a megoldást megtalálni. Kíváncsian várom – azt hiszem, sokadmagammal –, hogy milyen konkrét, nem elnyomó célzatú megoldást tud javasolni.

*

Simon Endréné AMI JÓ, AZ SZENT IS?

Gyakran és egyre szigorúbb hangú cikkek jelennek meg a fiatalok gitáros templomi muzsikáját elítélendő, a „szent zene” védelmében. A harcias hangvétel, amellyel az „erők megosztása” ellen tiltakozik egy kiválóan képzett muzsikusréteg, bizony fájó jelenség, mert ez olyan téma, amelynek megvitatásánál a párbeszédet példászerűen lehetne gyakorolni. Ilyen szellemben írom soraimat.

Huszonnyolc éven át tanítottam éneket az általános iskolában, átlagon felüli eredménnyel. Találkoztam Kodály tanár úrral, és énekeltem tanítványaimmal a jelenlétében. Nagy tisztelettel jártam a tőle megjelölt úton. Szomorúan kell tapasztalnom, hogy az elmúlt 20 évben mindjobban feledésbe merül a népdaléneklés, ami a Mester legfőbb óhaja volt. Az ősi népdalok költőiségétől, mondanivalójától, lelkületétől megdöbbenően különböző újabb kori – sokszor a közönségesség határát súroló – „népdalokat” énekelnek együtteseink, hogy a mai kórustagság daloló kedvét fenn tudják tartani. Miért változott meg ennyire zenei anyanyelvünk? Mi a változás oka?

Van a mai életnek egy területe, ahol a fiatalság, de nagyon sok felnőtt is mintha újra megtalálta volna dalolókedvét. Egyre nő a templomi gitáros együttesek száma. Nem kell ide becsalogatni senkit, főleg ha az együttes színvonala jó. Ez a lelkesedés abból a metafizikai szomjúságból fakad, amely az istenhit, a vallás újrafelfedezését is jelenti napjainkban. Az egyszerű ének: „Várj, és ne félj, az Úr jön már, várj, és ne félj, hű szívvel várj!” – vagy: „Ahol szeretet és jóság, ahol szeretet, ott van Istenünk”, többet mond az éneklőnek és hallgatójának, mint a sok beszéd. Ezen elmélkedni lehet éneklés közben, és keresni, esetleg meg is találni Istent. Boldog nemzedék, amely így dalol, és boldogok lehetnek a szülők, akiknek gyermekeit ez a lelkület hatja át! Hogy vannak gyenge színvonalú gitáros együttesek? Vannak gyenge zenetanárok, világi és templomi kórusok, amelyek néha áhítatot zavaróan szólaltatják meg a klasszikus műveket. Énekeltem kiemelt kórossal szentmisét úgy, hogy kiváló minősítést kaptunk, pedig az énekesek zöme profán lelkülettel szerepelt. Nem mindig szent az, ami jó! Milyen nagyszerű lenne, ha a kritikusok energiájával a jól képzett muzsikuskok, karnagyok a lelkesen daloló, hitet kereső fiatalok mellé állnának, velük énekelnének, és elősegítenék fejlődésüket! Ezt a stílust nem megváltoztatni vagy kizárni kell a templomból, hanem javítani, tökéletesíteni. A szent cselekményeket, szertartásokat átélni sokféleképpen lehet. Mindenki a maga felkészültsége és kegyelme szerint mélyed el bennük. Van, aki a „Közelebb, közelebb, Uram, hozzád...” elnyújtott éneklésével; van, aki Palestrina zenéje révén; de aki gitárral dicséri Istent: „Áldott légy, Uram...”, az nem tiszteletlen, nem giccses, csak más. Nem tiszteletlen az afrikai keresztény, amikor dobszóra táncol Isten előtt.

A fiatalok és felnőttek számára lelki élményt nyújtó gitáros ének nem ellentéte, nem ellensége a nagy mesterek egyházi remekműveinek, ők a mindennapi kenyér a pompás lakomák között. Azok a karnagyok, akiknek keze alatt élmény Harmath A., Werner A., Halmos L., Bárdos L., Szokolay S. műveit énekelni, akik családi, testvéri légkört tudnak tanulás közben kialakítani, azoknak valószínűleg nincsenek létszámgondjaik. Ha vannak, bizonyára akkor sem a gitáros együttesek terjedése miatt. Közéjük kellene állni, együtt énekelni, és minden igyekezettel emelni, fejleszteni ezt a mozgalmat, örömmel, hogy újra dalolni tudjon az ifjúság – és szépen!